



Мануел Вилас

Оргеса

enthusiaст

Мануел Вилас

Ордеса

enthusiast

София, 2022

Manuel Vilas
Ordesa

Copyright © 2018, Manuel Vilas



Преводът на книгата е получил субсидия от Министерството на културата и спорта на Испания.

Мануел Вилас
Ордеса

© Боряна Дукова, превод, 2022

© Весела Петрова, превод, 2022

© Ивайла Пеева, дизайн на корицата, 2022

© Enthusiast – запазена марка на „Алто комюникейшънс енд пбъблишинг“ ООД, 2022

ISBN 978-619-164-496-4

*Благодаря на живота, че толкова ми е дал,
дал ми е смях. И плач ми е дал,
за да разделям щастие от печал.
Двете части в състава на моята песен,
и вашата песен, която е същата песен,
и обща, и моя собствена песен.*

Виолета Пара¹

¹ „Благодаря на живота“ е една от най-известните песни на чилийската социална активистка и певица Виолета Пара (1917 – 1967) – композитор, фолклорист и артист, много популярна в испаноезичния свят и в Европа. Песента е част от последния албум на Пара, която отнема живота си на 49-годишна възраст. – Б. пр.

1.

Де да можехме да мерим човешката болка в ясни числа, а не с несигурни думи. Де да имаше начин да узнаем колко точно сме страдали, а болката да беше материална и измерима. Всеки човек рано или късно се сблъсква с безтегловността на собственото си преминаване през света. Има човешки същества, които могат да го понесат. Аз никога няма да го понеса.

Никога няма да го понеса.

Съзерцавах Магрид. Нереалността на улиците му, къщите, човешките същества прорязваше цялото ми тяло.

Бил съм жалък.

Не разбирах живота.

Разговорите с други човешки същества ми бяха станали скучни, бавни, вредни.

Изпитвах болка, когато говорех с хората: виждах безсмислицето на човешките разговори, на онези, които са били, и на онези, които ще бъдат. Виждах как казаното вече е забравено още в момента на изричането му.

Пагане преди пагането.

Суетата на разговорите – на този, който говори, и на онзи, който отговаря. Договорени суети, благодарение на които светът съществува.

Тогава отново се сетих за баща си. Помислих си, че разговорите, които съм водил с него, са единственото, което си заслужаваше. Върнах се към тях с надеждата за миг покой сред цялостното избледняване на всичко около мен.

Струваше ми се, че мозъкът ми се е сковал, не беше в състояние да се справи с прости мисловни задачи. Събирах цифрите от регистрационните номера на колите и тези математически операции ме потапяха в дълбока тъга. Правех грешки на собствения си език. Бавех се при формулиране на мисълта, замлъквах, а събеседникът ме гледаше с жал или пренебрежение и довършваше изречението ми.

Пелтечех и повтарях сто пъти едно и също. Вероятно имаше красота в това емоционално заекване. Търсех сметка на баща си. През цялото време мислех за живота му. Опитвах се да намеря в неговия живот обяснение за своя. Превърнах се в ужасено фантазиращо същество.

Оглеждах се и в огледалото виждах не своето остаряване, а нечие грузо, на някого, който вече беше съществувал на този свят. Виждах остаряването на баща си. Помнех го идеално. Само трябваше да се вгледам в огледалото, и се появяваше той, като в някакъв непознат ритуал, шаманска церемония, в обрнат теологичен рег.

Не изпитвах нито радост, нито щастие от срещата с баща си в огледалото, по-скоро за пореден път бърках с пръст в раната, падах още по надолнището, към два изстиващи, говорещи трупа.

Виждам онова, което не е създадено да бъде видимо; виждам смъртта, която се разпростира и изгражда материята; виждам всеобхватната безтегловност на всичко в света. Тогава четях Тереза Авилска. На тази жена са ѝ се случвали подобни неща. Тя ги нарича по един начин, а аз – по друг.

Започнах да пиша. Само с писане можех да извадя наяве мрачните послания на човешките тела, на улиците, градовете, политиката, медиите, на това, което сме.

Ние сме призрачен образ на това, което сме – конструкция, отдалечена от природата. Великият призрачен образ е успешен – човечеството е убедено в своето собствено съществуване. И точно тук започват моите проблеми.

Имало през 2015 година една тъга, която бродела по цялата земя и влизала сред хората като вирус.

Направих си скенер на мозъка. Отидох на невролог. Лекарят беше едър плешив мъж с подгържани нокти, с вратовръзка под бялата престилка. Пусна ми изследвания. Каза, че нямало нищо странно в главата ми и че всичко било нормално.

И започнах да пиша тази книга.

Помислих си, че състоянието на гушата ми е смътен спомен за нещо, случило се на едно място в Северна Испания, място, наречено Оргеса. Място с много планини. Беше спомен, жълт на цвят. Жълтото проникваше в името Оргеса, а зад него се очертаваше фигурата на баща ми. Беше лятото на 1969-а.

Мястото Оргеса е състояние на ума. То е и цвят – жълт.

Всичко се оцвети в жълто. Щом предметите и хората станат жълти, значи са достигнали до състояние на разпад или до омраза.

Болката е жълта, това искам да кажа.

Пиша тези думи на 9 май 2015-а. Преди седемдесет години Германия се е подписала под безусловната си капитулация. След няколко дни снимките на Сталин ще заемат мястото на снимките на Хитлер.

Историята е и тяло с угризения. На петдесет и две години съм и съм историята на самия себе си.

Двете ми деца точно влизат вкъщи, прибират се от игра на тенис. Стана ужасна жега. Настойчивостта на жегата, непрекъснатото ѝ налитане върху хората, върху планетата.

Засилващата се жега върху човечеството. Не става дума само за климатичните промени, това е вид напомняне от Историята, вид отмъщение на старите митове по отношение на новите. Климатичните промени не са нищо повече от осъвременен апокалипсис. Апокалипсисът ни допада. Носим го в гените си.

Апартаментът, в който живея, е мръсен, целият в прах. Опитах се да изчистя няколко пъти, но е невъзможно. Така и не се научих да чистя, а не е като да не съм опитвал. Сигурно в гените ми има някакъв елемент, сродяващ ме с аристокрацията; това ми се струва малко вероятно.

Живея на булевард „Раниляс“ в един граф в Северна Испания, името му в момента не помня: тук има само прах, жега и мравки. Преди време имаше нашествие от мравки и аз ги убих с прахосмукачката: стотици бяха изсмукани, а аз се почувствах истински масов убиец. Гледам тигана в кухнята. Мазнината, полепнала по него. Трябва да го измия. Не знам какво да измисля за обяд на децата. Баналността на храненето. През прозореца се вижда католически храм, който непоклатимо понася светлината на слънцето, безбожния му огън. Слънчевата жар, изпратена директно от Господ върху земята, сякаш е мръсна, жалка черна топка, сякаш е гнилоч, боклук. Не виждате ли мръсотията на слънцето?

Няма хора по улиците. Там, където живея, няма улици, а само пусти тротоари, посипани с пръст и мъртви скакалци. Хората излязоха в отпуски. По плажовете се наслаждават на морската вода. Мъртвите скакалци също са създавали семейства, имали са празници, Коледа, рождени дни. Всички ние сме клетници, хвърлени в тунела на съществуването. Да съществуваш, е морална категория. Съществуването ни задължава да действаме, да правим разни работи, да вършим каквото и да е.

Ако за нещо съм си дал сметка в живота, то е, че ние, всички мъже и жени, сме чисто и просто едно голо съществуване. Това голо съществуване някой ден ще се съдобие с политическо представителство и тогава ще настъпи моментът на напрежка. Аз няма да съм жив, за да го видя. Има толкова неща, които няма да видя и които виждам в момента.

Винаги съм виждал разни неща.
Винаги са ми говорили мъртвите.
Видях толкова много, че бъдещето започна да си говори
с мен, сякаш сме съседи или дори приятели.
Имам предвид онези същества, призраците, мъртвите,
моите мъртви родители, любовта ми към тях и това, че
тази любов не си отива.
Никой не знае какво е любовта.

2.

След развода си (приключил преди година, въпреки че никога не се знае точно кога се случва във времето един развод, тъй като той е процес, а не дата, макар и официално да се води дата; за пред съда може би е конкретен ден; във всички случаи обаче трябва да се вземат предвид множество значими дати – първият път, когато ти хрумне да се разведеш, вторият път, натрупването на пътните, успешното набавяне на факти, свързани с разногласия, скандали и тъги, които все повече затвърждават вече помисленото, и най-сетне напускането на дома, което ускорява водопада от събития, завършващи с едно неоспоримо съдебно решение, което от законова гледна точка изглежда като край; само че гледната точка на закона е като компас в урва, тя е мерило готолкова, доколкото имаме нужда от мерило, което да ни даде усещане за рационалност и сигурност) аз се превърнах в човека, който бях преди много години, т.е. трябваше да си купя парцал за миене на под, четка и почистващи препарати, много почистващи препарати.

Портиерът на блока стоеше на вратата. Поговорихме малко. Нещо за някакъв футболен мач. Аз също мисля за живота на хората. Портиерът е с азиатски черти, въпреки че е еквадорец по националност. От много години е в Испания, не помни родината си. Аз знам, че дълбоко в себе си ми завидва за апартамента. Колкото и да не ти върви

в живота, винаги ще се намери някой да ти завижда. Това е вид вселенски сарказъм.

Моят син ми помогна да изчистим къщата. Имах много прашасали писма, натрупани с времето. Като вземеш плика, придобиваш онова усещане за мръсно, което оставя прахът, досуц като пръст, по възглавничките на пръстите.

Имаше пожълтели писма от стара любов, невинни и трогателни писания от младежките години, писма от майката на сина ми, която някога беше моя жена. Казах на детето да сложи всичко в шкафа за спомени. Там оставихме и снимки на моя баща и едно портмоне на майка ми. Нещо като гробище на паметта. Не исках или не можех да спра поглед на тези предмети. Докосвах ги с любов и с болка.

– Не знаеш какво да правиш с всичко това, нали? – попита синът ми.

– Това дори не е всичко – има фактури, документи, които изглеждат важни, например застраховките и банковите карти – отвърнах аз.

Банките претърпкват поценската ти кутия с депресиращи известия. Купица банков документи. Изнервя ме всичко, пратено от банката. Сякаш ти казват какво си в действителност. Карат те да се замисляш за нищожния си смисъл в света.

Взгледях се в банковите извлечения.

– Защо държиш климатика на толкова студено? – попита синът ми.

– Изпитвам ужас от жегата, баща ми също беше така. Помниш ли дядо си?

Това е неудобен въпрос. Синът ми смята, че с този род питания търся някаква изгода или благосклонно отношение от негова страна.

Синът ми е деен и работлив. Наистина се постара да изчистим къщата.

Изведнъж ми хрумна, че апартаментът не си струва парите, които плащам за него. Предполагам, че уве-

реността в това е най-очевидното доказателство за зрялост на човешкия интелект под натиска на капитализма. Но благодарение на капитализма имам дом.

Както винаги, замислих се за икономическия крах. Животът на човека по същество е стремеж да не изпада в икономически крах. Независимо с какво се занимаваш, това е най-големият провал. Ако не можеш да изхранваш децата си, няма причина да съществуваш в обществото.

Никой не знае дали може да се живее извън обществото. Оценката на другите в крайна сметка се оказва единственият документ за съществуването ти. Оценката е морална категория, тя формира ценности, определя мнението за теб. А от това мнение зависи положението ти в света. Това е борба между твоето тяло – тялото, в което пребивава животът – и стойността ти според другите. Ако хората те харесват, ако те желаят, ще ти върви.

Но смъртта – с нейната луда социопатия – слага под един знаменател всички социални и морални оценки, от една страна, и разложението на плътта с непрекъсващите в нея процеси, от друга. Много се говори за политическото разложение – корупцията, за моралния упадък, но много малко за разпада на едно тяло в ръцете на смъртта: за подуването, за експлозията от зловонни газове и за превръщането на трупа в сраг.

Баща ми не говореше много за своята майка. Само си спомняше колко добре готвела. Баба ми си тръгнала от Барбастро в края на шестдесетте и никога не се върнала. Ще да е било към 1969-а. Заедно с гъщеря си.

В Барбастро съм се родил и израснал. Когато съм се раждал, населението му е наброявало десет хиляди жители. Сега са седемнадесет хиляди. С времето това населено място придоби силата на вселенска и в същото време на лична цел.

Желанието да преобразиш безформената материя в герої с дадена форма, древните наричали „алегория“. Защото за почти всички човешки същества миналото е нещо толкова конкретно, колкото е героят в един роман.

Спомням си една снимка на баща си от петдесетте години. На нея той е в своя „Seat 600“. Почти не си личи, че е той. Това е една странна снимка, типична за онова време, на която улиците сякаш току-що са се появили. В гъното се вижда едно рено „Ондин“ и жени, застанали в кръг; те са в гръб, носят чанти; жени, които вероятно вече са мъртви или пък много стари. Различавам главата на баща си в сеата с регистрационен номер от Барселона. Никога не е споменавал факта, че първата му кола „Seat 600“ е била с барселонска регистрация. Не си личи дали е лято, или зима. Би могло да е края на септември или на май, ако съдя по облеклото на жените.



Малко може да се каже за разпада на всичко, което някога е било. Искам да подчертая колко бях очарован аз самият от този автомобил, от този „Seat 600“, станал повод за радост на милиони испанци, повод за атеистична материална надежда, за вяра в бъдещето на личните превозни средства, повод за пътуване, за опознаване на други места и градове, за размисли за географските и пътните

лабиринти, повод за посещение на реки и морета или за уединение в едно купе и откъсване от света.

Барселонска регистрация, номерът е иззубен: 186.025. Все нещо от него е останало някъде, а мисълта, че е така, е същото като да имаш вяра.

Класово съзнание не бива никога да ни липсва. Баща ми е направил каквото е било по силите му за Испания: намерил си е работа, работил е, създал е семейство и е умрял.

Малко са алтернативите на това.

Семейството е форма на изпитано щастие. Според статистиката хората, които решават да останат сами, умират рано. А на никого не му се умира преждевременно. Защото да умреш, никак не е готино, а демоде. Желанието за смърт е анахронизъм. Открихме го наскоро. Последното откритие на западната култура – по-добре да не се умира.

Каквото и да става, не умирай, най-вече заради нещо много просто и лесно за разбиране – не е нужно. Не е нужно човек да умира. Преди се вярваше, че е. Вярваше се, че е нужно да умреш.

Преди животът струваше по-малко. Сега струва повече. Производството на богатства и материалното изобилие прави така, че клошарите от едно време да обичат живота (онези, на които преди десетилетия им беше все едно дали са живи, или мъртви).

Средната испанска класа от петдесетте и шестдесетте години предаде на своите потомци по-изтънчени стремежи.

Не знам дори в коя година почина баба ми. Може би през 1992-ра или 1993-та, 1999-а или 2001-ва, или 1996-а или 2000-на, някъде там. Леля ми се обади, за да съобщи за смъртта на майката на баща ми. Баща ми не говореше със сестра си. Тя остави съобщение на телефонния ни секретар. Аз го чух. Съобщението гласеше, че въпреки че не се разбирали добре един с друг, все пак имали обща майка. Именно общата им майка била повод за сближаване. За-

мислих се, след като чух съобщението. В къщата на родителите ми винаги е влизала много светлина, тя караше фактите да губят плътност, защото светлината е по-силна от човешките дела.

Баща ми седна на фотьойла. Един жълт фотьойл. Нямаше да ходи на погребението, така реши. Беше починала далече, на петстотин километра от Барбастро, на петстотин километра от мястото, където беше баща ми, когато научи за смъртта на майка си. Той просто реши да не отиде. Не му се ходеше. Да шофира толкова. Или да се качва на автобус и да пътува с часове. И да трябва да търси този автобус.

Случилото се повлече водопад от други случки. Не искам да съм съдник, а само разказвач на факти. Моралността на фактите винаги се конструира от културата. Фактите сами по себе си са сигурни. Те са природа. Интерпретацията на фактите, това е политика.

Баща ми не отиде на погребението на баба ми. Каква връзка имаше с майка си? Никаква. Е, да, разбира се, имали са някаква едно време, не знам кога, някъде към 1935-а или 1940-а, но тази връзка постепенно се е изпарила, изчезнала е. Мисля, че баща ми трябваше да отиде на това погребение. Не заради мъртвата си майка, а заради себе си, а също и заради мен. Пренебрегвайки това погребение, той реши да пренебрегне изобщо живота.

Най-голямата загадка е, че баща ми обичаше майка си. Причината, поради която не отиде на погребението ѝ, се корени в това, че неговото несъзнавано отхвърляше мъртвото тяло на майката. А съзнателният му аз се подхранваше от една непобедима леност.

В главата ми се сливат хиляди истории, свързани с бедността и с това как бедността в крайна сметка те трови с мечтата за богатство. Или как бедността поражда бездействие и пълна липса на желание да се качиш на колата и да караш петстотин километра.

Капитализмът се срути в Испания през 2008 година. Изгубихме се, вече нямаше за какво да мечтаем. С настъпването на икономическата рецесия започна политическата комедия.

Почти завихрахме на мъртвите.

Баща ми беше изгорен в нафтова пещ. Приживе той никога не беше заявявал какво би искал да направим с трупа му, когато умре. Просто се отървахме от покойника (от мъртвото тяло, онова, което някога е било, а сега не знаем какво е), както правят всички. Както ще направят с мен. Когато някой почине, нашата фикс идея е да заличим трупа от лицето на земята. Да направим така, че тялото да изчезне. Защо ли бързаме толкова? Заради разложението на плътта? Надали, днес моргите имат модерни хладилни камери. Плаши ни трупът. Плаши ни бъдещето, плаши ни онова, в което ще се превърнем. Ужасява ни преосмислянето на връзката ни с този труп. Плашат ни дните, прекарани в близост до него, многобройните ни съвместни дейности: ходили сме на плаж, хранили сме се заедно, пътували сме, вечеряли сме, дори сме спали с него.

В края на човешкия живот единственият реален проблем, който възниква, е какво да правим с труповете. В Испания съществуват две възможности: инхумация или инсинерация. Две красиви думи, които идват от латински и означават да се превърнеш в земя или в пепел.

Латинският език придава престиж на нашата смърт.

Баща ми беше кремиран на 19 декември 2005 година. Сега вече съжалявам, може би беше прибързано решение. От друга страна, фактът, че баща ми не отиде на погребението на майка си, т.е. на моята баба, имаше общо с факта, че го изгорихме. Как е по-подходящо? Да подчертая своята родствена връзка и да кажа „баба ми“ или да изтъкна тази на баща си и да кажа „майка му“? Чудя се коя гледна точка да избера. Баба ми или майка му. В този избор се състои всичко. Баща ми не отиде на погребение-

то на баба ми и това беше свързано с нашето решение за това какво да правим с трупа му; да го изгорим, да го кремираме. То няма нищо общо с любовта, а с водопада от факти. Факти, които пораждаат други факти. Водопадът на живота, вода в постоянно движение, тече, докато ние полудяваме.

Също така си давам сметка, че в живота ми не се е случвало кой знае какво и въпреки това нося в себе си едно дълбоко страдание. Болката въобще не е пречка за радостта, според моето разбиране за болка. За мен тя е свързана с изострянето на съзнанието. Страданието е разширено съзнание, достигащо до всичко, което е било и ще бъде. То е вид тайна любезност към всичко налично. Вежливост към всичко отминало. А от любезността и вежливостта неизменно се ражда финес.

Страданието е вид общо съзнание. То е протегнатата ръка. Любезност към другите. Докато се усмихваме, вътрешно губим сили. Ако избираме да се усмихваме, вместо да паднем мъртви на улицата, то е от финес, от нежност, от учтивост, от любов към другите, от уважение към другите.

Въобще не знам как да структурирам времето, как да го определя. Връщам се към онзи следобед през май 2015-а и го изживявам, сякаш е сега. Виждам на леглото си куп хаотично разпилени лекарства, всякакви видове – антибиотици, противоалергични, успокоителни, антидепресанти.

Дори така, аз се радвам на живота и винаги ще благодаря, че съм жив. Времето тегне над смъртта на баща ми и все по-трудно си го спомням. Това обаче не ме натъжава. Пътуването на баща ми към пълното разтваряне ми се струва висша форма на красота дотолкова, доколкото единствените, които го помним, сме ние с брат ми.

Майка ми почина преди година. Когато беше жива, понякога ми се приискваше да поговорим за баща ми, но тя отблъскваше темата. С брат си също не мога много-много да

говоря за него. Това в никакъв случай не е упрек. Разбирам неудобството му, и в никакъв смисъл – срама. Защото да говориш за починалия, предполага липса на всякакво приличие в някои културни традиции или поне в тази, която се е паднала на мен.

Така останах насаме с татко. Без да броя брат си, аз съм единственият човек на този свят, който ежедневно се сеца за него. Ежедневно наблюдавам как баща ми избледнява, как се превръща в чисто състояние. Аз не просто си го припомням всеки ден, той е постоянно в мен. Отдръпнах се от себе си, за да направя място за него.

Изглежда, сякаш не е искал да бъде жив за мен. Искам да кажа, че така и не поиска да ми разкрие живота си, смисъла на своя живот – никои баща не иска да бъде мъж за своя син. Цялото ми минало се сгромоляса, когато майка ми стори същото, каквото и татко – умря.

3.

Майка ми почина в съня си. Беше ѝ омръзнало да се влачи, ходеше трудно. Така и не разбрах точно какви заболявания имаше. Майка ми беше хаотичен разказвач. Като мен. От нея наследих хаоса в разказването. Не съм го взел от никоя литературна традиция, било то класическа или авангардна. То е някаква умствена повреда, предизвикана от политически причини.

В моето семейство никога не се говореше ясно за случващото се. Оттук идва и моето затруднение да изказвам нещата, които стават около мен. Майка ми имаше множество болезки, които се преплитаха една с друга, сблъскваха се в разказите ѝ. Нямахме начин да подредя онава, което тя преживява. В крайна сметка го разгадах – в разказите си тя искаше да предаде личното си безпокойство, искаше и да намери смисъл в разказаното; интерпретираше по свой начин нещата; в крайна сметка всичко приключваше с мълчание; забравяше подробности, за които разказваше след няколко дена, подробности, които смяташе, че не я представят в добра светлина.

Манипулираше фактите. Страхуваше се от фактите. Страхуваше се да не би реалността на случилото се да се окаже против нейните интереси. В същото време не знаеше точно какви са нейните интереси отвъд чистия инстинкт.

Майка ми спестяваше каквото мислеше, че не я облагодетелства. Наследих го от нея в своите разкази. То

не е да лъжеш, а просто страх да не сбъркаш, страх да не оплескаш работите, ужас от атавистичната присъда на другите, заето не си направил онова, което се предполага, че е трябвало да направиш според неразбираемия кодекс на живота в общество. Нито аз, нито майка ми успяхме да разберем какво се предполага, че човек трябва да прави. От друга страна, нито лекарите, нито гериатрите, които я преглеждаха, не успяха да надделят с медицинските си версии над хаотичните ѝ, блуждаещи предположения. Майка ми отхвърляше всякаква медицинска логика, не я водела доникъде. Бележити бяха въпросите ѝ към лекарите. Веднъж успя да накара един доктор да признае, че всъщност не знаел каква точно е разликата между бактериален и вирусен грип. Обясненията на лекарите се оказваха по-безинтересни от интуитивните, фантастични наблюдения на майка ми в нейния умствен хаос и желание за добро здраве. Тя виждаше жестокост в кръвообращението – за нея човешкото тяло беше враждебна, жестока змия.

Тя беше жената грама. Драматизмът ѝ надскачаше търпението на лекарите. Те не знаеха какво да я правят. Имаше проблем със ставата на единия крак. Носеше протеза, която веднъж се инфектира. Бяха ѝ я поставили по същото време, когато и на самия крал на Испания Хуан Карлос I. Така казаха по телевизията. Това бе повод за шеги помежду ни. Когато се получи инфекцията, не можеха да махнат протезата, защото това предполагаше операция, а майка ми страдеше и от сърдечносъдови заболявания.

Болестите ѝ бяха безброй. Изброяваше ги, а някои от тях бяха изключително оригинални.

Остана сама. Живееше в апартамента си абсолютно сама, броейки болестки.

Страдеше и от астма. И от безпокойство. Беше като сборник с всички назовани някога болести. Беше превърнала в леко заболяване собственото си разбиране за жи-

вота. Болестите ù не бяха смъртоносни, а малки всекидневни мъчения. Страдания, нищо повече.

Живееше в жилище под наем – петдесет и четири години в жилище под наем. Като млада пушеше много. Би трябвало да е отказала цигарите, след като навърши шестдесет. Не знам точно кога престана да пуши.

Мога да се опитам да изчисля приблизително кога отказа цигарите. Някъде към 1995-а, нещо такова. Тогава е била на шестдесет и две.

Пушеше някак модерно и така се различаваше от възрастните жени на своето време.

Спомням си, че детството ми беше белязано от марките цигари, които ми изглеждаха лъскави и тайнствени.

Например марката *Kent* винаги ме беше привличала с красивата си бяла кутия. Майка ми пушеше *Winston* и *L&M*. Баща ми беше на *Lark*, но той не пушеше много.

Всички пакети цигари по масите и ноцните шкафчета в нас ги свързвам с младостта на родителите си. Вкъщи имаше радост, нашите бяха млади и пушеха. Младите родители пушеха. Невероятно е с каква точност помня тази радост, радостта на седемдесетте години, от началото на седемдесетте: от 1970-а до 1973-та.

Те пушеха, аз гледах дима, така минаваха годините.

Нито баща ми, нито майка ми са пушили някога черен тютюн.

Никога не са пушили *Ducados*, никакъв черен тютюн. Затова и намразих тази марка, цигарите ù ми се струваха нечисти и грозни. Родителите ми не ги пушеха. Асоциирах черния тютюн с мръсотия и бедност. Въпреки че имаше и богати, които пушеха *Ducados*, аз изпитвах към черния тютюн презрение или страх. По-скоро страх. Страхът, поне при хора като мен, е свързан с духа на оцеляването. Колкото повече те е страх, толкова повече оцеляваш. Винаги съм се страхувал. Страхът обаче не е бил пречка да се забърквам в каша.

Сега усещам гигантска празнина. Мисля, че събуждайки спомена за марките цигари на нашите, откривам неочаквана радост в техния живот, в живота на родителите си.

Искам да кажа, че те бяха по-щастливи от мен. Нищо че накрая се бяха разочаровали от живота. Или може би се бяха разочаровали просто заради износените си тела.

Не бяха обикновени родители. Бяха единствени и неповторими. Да, вече съм сигурен в това. Бяха нестандартни, правеха странни неща, не бяха като другите. Причината за тяхната ексцентричност или за това тя да се падне именно на мен като техен син, е загадка на любовта. Баща ми е роден през 1930 година. Майка ми – това е хипотеза, тъй като рождената ѝ дата се променяше – през 1932-ра. Разликата им беше две години, а може би три. Понякога ставаше шест, защото майка ми твърдеше, че е родена през 1936-а. Смяташе я за бележита година, бях чувал да я посочва много пъти, да се чуди човек защо.

Всъщност е родена през 1932-ра.

4.

Майка ми произхождаше от селско семейство. Беше отгледана в малко село близо до Барбастро. Дядо ми по бащина линия е бил търговец, но след Гражданската война² е обявен за червен, за републиканец и осъден на десет години затвор, които така и не излежава поради здравословното си състояние. Шест години от живота си прекарва в затвор в Саламанка. Не знам повече подробности, но понякога баща ми разказваше една история за приятелствата на дядо ми в милицията. Изглежда, че е имал свои хора в Народния фронт. При идването на националистите в Барбастро го предават. Баща ми знаеше кой го е предал. Но този човек вече е мъртъв. Татко не беше наследил омраза. Наследството му бе мълчанието. Не знам от какво естество беше то; мисля, че нямаше политически характер, а беше просто отказ от гумите. Сякаш дядо ми не е искал да говори, а на баща ми безмълвието му е дошло добре.

Ще си умра, без да разбере дали татко и дядо въобще са говорили някога. Може и никога да не са говорили. Бяха обвити в някаква адамова леност. Ще си умра, без да раз-

² Испанската гражданска война (1936 – 1939) е един от най-драматичните епизоди в историята на Испания, белезите от който остават и до днес. Републиканците (Втората испанска република и Народният фронт), наричани „червените“ заради комунистическата си фракция и връзките си със СССР, са губещата в конфликта страна, като след войната националистите бунтовници начело с генерал Франсиско Франко, установяват авторитарна диктатура, продължила близо 40 години. – Б. пр.

бера дали някога татко ми е целувал баща си. Мисля, че не, че двамата никога не са си разменяли целувки. Да целунеш, означава да победиш леността. Леността на моите предшественици е красива. Аз не познавам дядовците си нито по майчина, нито по бащина линия. Дори няма снимки, останали от тях. Отишли са си, преди аз да дойда на този свят, без да оставят и един портрет. Не са оставили и една тъжна снимка. Така че аз не знам какво правя тук. Нито майка ми говореше за баща си, нито баща ми говореше за своя. Мълчанието беше някаква форма на бунт. Никой не заслужава да бъде споменаван и така няма да престанем да говорим за този никой, когато този никой си отиде.

5.

Нашите никога не ходеха на църква, както родителите на моите съученици; това ме учугваше и ме караше да се чувствам неудобно пред приятелите. Родителите ми не знаеха кой е Господ. Не че бяха агностици или атеисти. Никакви не бяха. Не мислеха по темата. Не отваряха дума за религия вкъщи. И сега, когато описвам този спомен, пак съм озадачен. Може би съм имал родители извънземни. Дори не богохулстваха. Никога не назоваха Бог. Живееха така, сякаш католическата религия не съществуваше, а това е необяснимо в онази Испания, в която им се беше паднало да живеят. Религията за моите родители беше нещо невидимо. Не съществуваше. Техният морален свят се беше изградил без фетишизма на доброто и злото.

В онази Испания от шестдесетте и седемдесетте години щеше да е добре, ако бяха ходили на служба. На хората, които ходят на църква, в Испания винаги им е провървявало.

6.

Майка ми пушеше и аз също пропуших. Заниманието ни в крайна сметка беше да пушим. Майка ми ме подтикна към този порок, без да съзнава какво прави. Все бъркаше кое е важно и кое не – придаваше важност на дреболии и не обръщаше внимание на истински важните неща. Цял живот бяхме пушачи, докато не ни съобщиха, че сме изнели отвътре. Тя ме пращаше да купувам цигари от будката. Всички продавачи на цигари в Барбастро ме познаваха.

Мъртвите не пушат.

Веднъж открих в едно чекмедже цигара *Kent* отпреди тридесет години. Беше скрита. Трябваше да я сложа в урната.

Търся някакъв смисъл в това, че вече нищо не остава. Всеки губи майка си и баща си и това е чиста биология. Аз обаче съзерцавам разпада на миналото и съответния му безизразен край. Виждам как времето и пространството се разкъсват. Миналото е животът, вече прегаден на свещената служба на тъмнината. Миналото никога не си отива, то винаги може да се завърне. И винаги се завръща. Миналото е радост. То е ураган. То е всичко в живота. Миналото е и любов. Живееш ли обсебен от миналото, не можеш да се наслаждаваш на настоящето. Но да се наслаждаваш на настоящето, без да отчиташ опустошителната тежест на миналото, не е наслаждение, а отчуждение. В миналото няма отчуждение.

Мануел Вилас
Оргеса

Превод *Боряна Дукова, Весела Петрова*
Отговорен редактор *Мария Чунчева*
Редактор *Теодора Цанкова*
Дизайн на корицата *Ивайла Пеева*
Коректор *Светла Маринова*
Предпечат *Ивайла Пеева*

Испанска. Първо издание.
Формат 60 x 90/16
Печатни коли 25,5
ISBN 978-619-164-496-4

Издава
enthusiast

Запазена марка
на „Алто комюникейшънс енд пбблишинг“ ООД

София, бул. „Васил Левски“ №31
тел. 02/ 943 87 16
e-mail: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите
от www.enthusiast.bg



Печат РОПРИНТ

Никой не знае дали може да се живее извън обществото. Оценката на другите в крайна сметка се оказва единственият документ за съществуването ти. Оценката е морална категория, тя формира ценности, определя мнението за теб. А от това мнение зависи положението ти в света. Това е борба между твоето тяло – тялото, в което пребивава животът – и стойността ти според другите. Ако хората те харесват, ако те желаят, ще ти върви. Но смъртта – с нейната луда социопатия – слага под един знаменател всички социални и морални оценки...

Мануел Вилас – писател, поет и публицист, е роден през 1962 г. в гр. Барбастро, Испания.

Завършил е испанска филология. Работил е двадесет години като учител в средното образование. Романът „Ордеца“ е преиздаван 14 пъти с над сто хиляди продадени екземпляра. Вилас е превеждан на десетки езици, носител е на редица награди. Печели наградата „Планета“ (2019 г.) за принос към испанската литература. Сътрудничи в *El País*, *El Mundo*, *La Vanguardia* и други испански медии.



Цена: 22 лв./11.25 €



www.enthusiastr.bg